

กลอย

1. ชื่อสมุนไพร กลอย (KLOI)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dioscorea hispida* Dennst. ชื่อวงศ์ Dioscoreaceae
3. ชื่ออื่น กลอยขาว (กาญจนบุรี), กลอยข้าวเหนียว (นครราชสีมา), กอย กลอยนก (ภาคเหนือ), มันกลอย (ภาคกลาง), หัวกลอย(ภาคใต้), intoxicating yam, Asiatic bitter yam

4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เถา มีรากสะสมอาหารใต้ดินเป็นหัวค่อนข้างกลมแบนมีทั้งหัวเดี่ยวหรือหลายหัวซ้อนกัน กว้างยาวได้ถึง 40 เซนติเมตร ผิวนอกสีน้ำตาล เนื้อในสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน

ลำต้น ลำต้นเหนือดินเป็นเถายาวได้ถึง 20 เมตร เลื้อยพันเวียนซ้าย โคนเถาแก่มีกมีเนื้อไม้และมีหนาม

ใบ เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ มี 3 ใบย่อย เรียงเวียน ใบย่อยใบปลายใหญ่กว่าใบย่อยคู่ข้าง รูปไข่กลับถึงรูปรีแกมรูปขอบขนาน ปลายแหลมถึงเรียวแหลม โคนรูปลิ้ม ขอบเรียบ ใบย่อยคู่ข้างรูปไข่เบี้ยว ปลายแหลมถึงเรียวแหลม โคนตัดถึงมนกว้างและมักเบี้ยวเส้นโคนใบเด่นชัด 3 เส้น โค้งจรดปลายใบ

ดอก ช่อดอกแยกเพศร่วมต้น ช่อดอกเพศผู้แบบช่อเชิงลดแยกแขนง ออกตามซอกใบยาวได้ถึง 50 เซนติเมตร ใบประดับเล็กมากดอกเพศผู้เล็กมาก สีเหลืองอมเขียว ก้านดอกสั้นมาก มีกลีบรวม 6 กลีบ เรียงสลับ 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ กลีบชั้นนอกรูปไข่ถึงรูปไข่กลับ กลีบชั้นในรูปไข่ เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ 6 อัน เล็กมาก ช่อดอกเพศเมียแบบช่อเชิงลด ออกตามซอกใบ ดอกมีขนาดและลักษณะคล้ายดอกเพศผู้ รังไข่ใต้วงกลีบ มี 3 ช่อง แต่ละช่องมีอวุล 2 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียสั้นปลายแยกเป็น 3 แฉก

ผล แบบผลแห้งแตก รูปไข่ถึงรูปรีมีคิรบตามสันยาว กว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 4-6 เซนติเมตร

เมล็ด รูปไข่ โคนเมล็ดมีปีกบางรูปขอบขนาน กว้าง 0.8-1.2 เซนติเมตร ยาว 1.4-2.5 เซนติเมตร

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

หัว

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ตำราสรรพคุณยาไทยว่าหัวกลอยมีรสเมาเบื่อ ที่ใช้เป็นยาภายนอก เตรียมโดยหุงเป็นน้ำมัน สำหรับใส่แผล เพื่อกัดฝ้าบนแผลที่มีหนอง แก้กตะมอย และสมานแผล เป็นต้น ส่วนที่ใช้ผสมในตำรับยา กิน ใช้แก้เถาตานในท้อง กัดเสมหะ และโลหิตที่เป็นลิ่มเป็นก้อน ขับน้ำเหลืองเสีย และแก้มูกิด เป็นต้น

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยพรีคลินิกพบว่า สารสกัดกลอยด้วยเอทานอลร้อยละ 95 คือ 0.7-0.9 มิลลิกรัม/น้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม (มก./กก.) ในหนูถีบจักร และ 1.0-2.0 มก./กก. ในหนูขาว ทำให้หนูมีอาการซึมเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อให้ในขนาดสูงขึ้น ทำให้หนูมีอาการกระวนกระวาย หอบ ชัก และตายได้ ไดออสคอร์อินมีฤทธิ์ต้านสารสื่อประสาทแอเซทิลโคลีน (acetylcholine) โดยยับยั้งการส่งกระแสประสาทที่ตัวรับแอเซทิลโคลีน (acetylcholine receptor) นอกจากนี้ ยังมีฤทธิ์ฆ่าแมลงศัตรูพืชบางชนิด

8. สารสำคัญ

กลอยมีแป้งประมาณร้อยละ 81 และสารกลุ่มอัลบูมินอยด์ (albuminoids) และไขมัน นอกจากนี้ ยังมีแอลคาลอยด์ (alkaloids) ที่สำคัญคือ ไดออสคอร์อิน (dioscorine) ซึ่งเป็นสารที่ทำให้เกิดพิษ เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้มีเขตการกระจายพันธุ์ในเขตร้อนและกึ่งร้อน ในประเทศไทยมีทั้งพืชป่าและพืชปลูก พบได้ทั่วทุกภาค ตามที่โล่ง ป่าโปร่ง ป่าดิบ ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลถึงที่สูงเหนือระดับน้ำทะเล 1,200 เมตร ในต่างประเทศพบที่ประเทศ อินเดีย ศรีลังกา จีน ภูมิภาคอินโดจีน ภูมิภาคมาเลเซีย และออสเตรเลีย

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ ป่าไผ่ ป่าละเมาะ ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ สวนผลไม้ หัวไร่ปลายนา
- ภาค ทั่วทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พืชบ้านทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป

12. การขยายพันธุ์

กลอยขยายพันธุ์โดยใช้เหง้า (หัว) กลอย เรานิยมใช้หัวเล็ก ๆ ที่ขุดมาเก็บไว้ทำพันธุ์ แล้วนำหัวใหญ่ไปแปรรูป เราจะเก็บหัวกลอยขนาดเล็กใส่ภาชนะไว้ในที่ร่ม รอช่วงฤดูฝน จึงจะเอาลงปลูกในสวน หรือในป่าได้เลย

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก นิยมปลูกในฤดูฝนช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม
- การเตรียมดิน โดยการขุดหลุมใกล้กับต้นไม้ หรือกอไม้พุ่มไม้ที่กลอยสามารถเลื้อยไปได้ จะทำหลักให้กลอยเลื้อยก็ได้ แต่ต้องแข็งแรงหลุมกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร ลึก 30 เซนติเมตร ควรใส่ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักรองก้นหลุม

- **วิธีการปลูก** เมื่อเตรียมหลุมเรียบร้อยแล้ว นำหัวกลอยลงปลูก จะต้องไม่ลึกมาก หลุมจะต้องเอาดินคลุกเคล้าให้เข้ากับปุ๋ย แล้วนำหัวกลอยวางแล้วกลบดินหนา 2 – 3 เซนติเมตร พยายามอย่าให้น้ำขัง หัวกลอยจะเน่าประมาณ 2 – 3 สัปดาห์ และกลอยก็เริ่มแตกหน่อ

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย กลอยใส่ปุ๋ยเมื่อรดกันหลุมไปแล้ว ควรใส่อีกครั้งเมื่ออายุ 3 เดือน พร้อมกับการพรวนดิน และกำจัดวัชพืช
- การให้น้ำ กลอยเมื่อปลูกในฤดูฝนก็ไม่จำเป็นต้องให้น้ำปล่อยตามธรรมชาติ
- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู กลอยไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- **ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว** นิยมเก็บเกี่ยวฤดูแล้ง ในช่วงเดือนธันวาคม – เมษายน

- **การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว** กลอยเราจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 1 – 2 ปี หัวจะเจริญเติบโตเต็มที่ และใหญ่พอสมควร การขูดโดยใช้เสียมค่อย ๆ ขูดตามรูปหัวอยู่โคนต้นแล้วงัดหัวขึ้นมา พยายามอย่าให้เป็นแผลมาก จะเกิดเชื้อราได้ และเมื่อได้หัวกลอยมาแล้วล้างน้ำให้สะอาดและปอกเปลือกแล้วก็ฝานบาง ๆ เพื่อให้ปลอดจากพิษของกลอย ทำตามขั้นตอน ดังนี้

1. ฝานกลอยบาง ๆ แล้วหมักเกลือ 3 วัน โดยใช้กลอย 10 กิโลกรัม เกลือ 1 กิโลกรัม
2. นำไปล้างให้น้ำไหลผ่านประมาณ 6 ชั่วโมง จึงนำไปล้างเพื่อตากแดดให้แห้ง (กรณีไม่มีน้ำไหลให้หมักเกลือ 4 – 5 วัน ต้องเปลี่ยนน้ำเกลือทุกวัน จึงนำไปล้างน้ำสะอาดหลาย ๆ น้ำ แล้วนำไปตากแดดให้แห้ง)

- **การบรรจุและการเก็บรักษา** เมื่อได้กลอยแห้งแล้ว ก็ใส่กระสอบโปร่ง ๆ แล้วส่งจำหน่ายต่อไป หรือจะเก็บไว้ในห้องที่มีอากาศถ่ายเทได้ดีอุณหภูมิปกติ (ไม่ควรเก็บเกิน 2 ปี อาจจะมีมอดกัดกิน)

16. การจำหน่าย

หัวกลอยแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 80-100 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข